

Respons

Somalia: Rekruttering til al-Shabaab

Problemstilling/spørsmål:

- Hvem rekrutteres til al-Shabaab, og hvordan foregår rekrutteringen?

Generell bakgrunn

Mangeårig konflikt, skyhøy arbeidsledighet og dårlige framtidsutsikter, kombinert med manglende politisk lederskap, har gitt grobunn for framveksten av en rekke militser og voldelige ekstremistiske grupper, deriblant al-Shabaab. Det etiopiske nærværet i Somalia i 2007-2008 og overgrepene som ble begått av både somaliske og etiopiske regjeringssoldater, medvirket også sterkt til den støtten opprørsgruppene fikk i befolkningen. Al-Shabaab har fortsatt sin krigføring mot de fredsbevarende styrkene fra den afrikanske unionen (AMISOM) og de somaliske overgangsmyndighetene. Terroranslagene mot AMISOM og myndighetsmål i Mogadishu rammer imidlertid også sivile, og støtten Shabaab og andre islamistiske grupper har hatt i befolkningen er, ifølge de fleste observatører, betydelig redusert de siste par årene. Radikal islam er dessuten fremmed for somaliere flest, og restriksjonene og de strenge avstraffelsesmetodene Shabaab har brukt, har også bidratt til å redusere oppslutningen om gruppen.

Presset på Shabaab har vært stort siden Ramadan-offensiven i august 2010. Den var resursskrevende for bevegelsen, og ga få resultater. TFG-offensiven som startet i februar 2011 har påført bevegelsen ytterligere tap. Den kenyanske innmarsjen i Nedre Juba i oktober 2011 og påtrykket fra etiopiske styrker i Hiraan og Gedo, har påført bevegelsen flere militære nederlag og tap av soldater.

Et svekket Shabaab bruker derfor tidvis mer aggressive rekrutteringsmetoder enn før (samtaler med internasjonale representanter og somaliske ressurspersoner i Nairobi, mars 2011, Nairobi og Mogadishu februar 2012).

Al-Shabaab (Harakat al-Shabaab al-Mujaahidiin)¹

Organisasjonen har sine røtter i sharia-domstolene i Mogadishu og den islamske rettsunionen ICU (Marchal 2011.). Al-Shabaabs ledelse² og flere av medlemmene var kjent for sine svært militante og dogmatiske islamistiske holdninger. ICU kontrollerte Mogadishu og store deler av Sør-Somalia fra sommeren 2006 fram til den etiopiske innmarsjen i desember samme år. I mars 2007 innledet Shabaab og andre opprørere en storoffensiv i Mogadishu mot de etiopiske styrkene og overgangsregjeringen. I 2008 ble bevegelsen ført opp på USAs liste over terrororganisasjoner.

I 2009 tok Shabaab formelt benevnelsen Harakat al-Shabaab al-Mujaahidin for å understreke bevegelsens globale jihadist-identitet (Crisis Group 2010). Etter alt å dømme består bevegelsen fortsatt av flere fraksjoner, grupper og celler som springer ut av den opprinnelige kjernegruppen (intervjuer i Nairobi, juni 2008, mars 2009 og mars 2010). Den anerkjente Somalia-eksperten Ken Menkhaus (2008) peker også på at ulike syn på ideologi, taktikk og lederskap har bidratt til interne splittelser.

Ifølge tenketanken Crisis Group (2010) og andre observatører tyder mye på at utenlandske jihadister fra blant annet Afghanistan, Tsjetsjenia og Pakistan, og en kjerne av lokale radikale, fikk stadig større innflytelse (intervjuer i Nairobi, mars 2010). I mars 2011 hevdet imidlertid flere observatører at de aller fleste utenlandske jihadistene hadde forlatt Mogadishu (internasjonale og lokale ressurspersoner, samtaler i Nairobi i mars 2011). I løpet av de siste par månedene skal ytterligere flere hundre utenlandske jihadister ha reist ut av Somalia (samtaler i Nairobi og Mogadishu, februar 2012).

For øvrig peker også ulike observatører på at de fleste såkalte utlendingene er somaliere med statsborgerskap i naboland eller vesten. De "ekte" utenlandske jihadistene er, ifølge en velorientert observatør, sammenlignet med 2007-2008, stadig oftere folk fra andre østafrikanske land (intervju i Nairobi, mars 2011).

Al-Shabaab finansierer sin virksomhet med pengegaver fra diasporaen, støtte fra vennligsinnede regimer, og lokale forretningsmenn, gjennom almisser og skattlegging av alt fra småhandel til dyrehold (intervju med somalisk ressursperson i Nairobi, 26. mars 2009,

¹ Somalia-kjenneren Roland Marchals studie fra 2011 gir en svært god oversikt over bevegelsens opprinnelse, ideologi, organisering, og rettsutøvelse. Masteroppgaven til Michael Skjelderup (2011); *Punishment on Stage: Application of Islamic Criminal Law by Harakat al-Shabaab al-Mujahideen*, har fokus på rettsutøvelse i områdene bevegelsen kontrollerer.

² En sentral frontfigur i Shabaab er den såkalte emiren Sheikh Mohamed Mukhtar Abdirahman "Abu Zubeyr", som er Issaq fra Somaliland. Han er etter alt å dømme identisk med Sheikh Ahmed Abdi aw Mohamud "Godane". Andre framtrepende personer er Ibrahim Haji Jama Mey'aad "al-Afghani", Fou'ad Mohamed Khalaf "Shangole" og Hassan Abdillahi Hersi "Turki". "Turki" var leder av Hizb ul-Islam-grupperingen Ras Kiamboni, men gikk over til al-Shabaab i februar 2010 (Ryu 2010). Både Godane og al-Afghani styrer de Shabaab-kontrollerte områdene i henholdsvis Mogadishu og Kismayo med omland via lokale, lojale klanledere, og ifølge Crisis Group (2010) etablerte bevegelsen en sentralisert kommandostruktur hvor utenlandske jihadister hadde den direkte taktiske og operasjonelle styringen med Godane, Shongole og Ibrahim Jama "al-Afghani" som ledere. Mukhtar Robow "Abu Mansur", som tilhører Rahanweyne-klanen Leysan, var bevegelsens talsmann fram til slutten av mai 2009, da han ble erstattet av Sheikh Ali Mahmud Ragi "Dheere" (Hiiraan Online 2009). Ma'alim Mohamed Jiinay og Hassan Ma'alim Takow har blitt omtalt som Robows kommandanter. Robows styrker samarbeidet med andre Shabaab-enheter, blant annet en gruppe ledet av Mukhtar Timojili som opererte i Mogadishu (UN Security Council 2008).

intervjuer i Nairobi i mars 2011). Organisasjonen har også flere nettstedet og FM-stasjoner hvor de sprer sitt budskap.

Al-Shabaab omtaler sin militære vinge som Usra-hæren. Ifølge ekspertgruppen som skal overvåke våpenembargoen på Somalia (UN Security Council 2008), besto Shabaab-styrkene av brigadene til kommandantene Sa'ad Bin Abu Waqas, Mus'ab Ibnu Umeyr og Imam Ahmed Gurey.. Aden Hashi Ayro ledet al-Shabaabs Mogadishu-enhet, samt styrkene i det sørlige Somalia, inntil han ble drept i mai 2008. Lederskapet for al-Shabaab i denne regionen ble da overtatt av blant andre Mukhtar Timojili, Hassan Afrah, Mahad Garadey og "Abu Qatada" (UN Security Council 2008).

Det religiøse "ordenspolitiet" Maktabatu Hasba har som oppgave å påse at religiøse påbud blir fulgt og at brudd på disse påbudene blir straffet (UN Security Council 2008).

Tvangsrekruttering og bruk av vold

Det militære presset bevegelsen er under gjenspeiles i retorikken de bruker – alle må bidra og hver familie skal stille ett barn til rådighet for bevegelsen, og de som ikke bidrar med en sønn, eller en datter som kan giftes bort til en Shabaab-soldat, blir bøtelagt. Rekrutteringen er mer pågående, dels oppfordres befolkningen via propaganda til å bidra med rekrutter, dels henter man inn nye rekrutter med makt fra skoler eller ved round-ups på busser, og dels skjer rekrutteringen via lokale klanledere som instrueres av Shabaab. Guttene er i aldersgruppen 9-18 år, og enkelte av Landinfos samtalepartnere i Nairobi i februar 2012 pekte på at også kvinner brukes som selvmordsbombere. Hvor systematisk og utbredt bruken av tvang og makt er, er imidlertid vanskelig å vurdere. Somaliske media har rapportert om tre-fire episoder hvor større grupper av unge gutter er hentet ut av skoler og samlingssteder. Bildet er etter alt å dømme sammensatt – enkelte ganger brukes tvang, men som oftest skjer rekrutteringen gjennom overtalelse via familie og klanledere, og økonomiske lokkemidler.

De fleste toneangivende internasjonale og somaliske observatører mener at indoktrinering og hjernevask fortsatt brukes for å rekruttere nye tilhengere³ (samtaler i Nairobi, februar 2012). En må heller ikke glemme at ulike islamistiske organisasjoner har drevet veldedighetsarbeid i Somalia i en årrekke. De har blant annet gitt et skole- og helsetilbud til store deler av befolkningen som ikke har hatt andre tilbud. Via disse møtestedene har enkelte grupper med en annen agenda enn bare humanitær bistand fått muligheten til å spre sitt budskap. Religiøse argumenter brukes flittig i rekrutteringssammenheng, mens trusler og vold, ifølge velorienterte kilder, er heller ikke i dag den vanligste fremgangsmåten, selv om bevegelsen er blitt mer pågående og tidvis mer aggressiv (samtaler i Nairobi, februar 2012).

Det er etter alt å dømme heller ikke i dag en enhetlig praksis i områdene Shabaab kontrollerer i Sør- og Sentral-Somalia. Lokale forutsetninger og forholdet mellom bevegelsen og de lokale klanene skaper ulike mønstre. Murusade-, Duduble- og Galjel-klanene har støttet Shabaab, og når klanenes eldre samarbeider med Shabaab, kan det være vanskeligere å unnsnippe

³ De aller enkleste stedene for ekstremistene å rekruttere nye tilhengere og soldater er etter alt å dømme fortsatt i bosetningene til de internt fordrevne. Her mangler folk det aller mest nødvendige. Flere internasjonale og somaliske ressurspersoner opplyste i tiden 2009-2011 at gruppene også rekrutterer medlemmer blant marginaliserte minoritetsgrupper som jareer og Benadir-grupper – befolkningsgrupper som under og etter borgerkrigen var utsatt for overgrep og maktmisbruk (intervjuer i Nairobi, mars 2009 og mars 2010; Shabelle.net 2011).

rekruttering, sammenlignet med situasjonen i områder hvor det ikke er et slikt forhold mellom Shabaab og den lokale klanen (e-post, diplomatisk kilde, 22. desember 2010; intervjuer i mars 2011). Det har dessuten vært en del deserteringer fordi et økonomisk svekket Shabaab muligens sliter med å lønne sine soldater. Og jo flere som forvinner, desto flere nye rekrutterer må inn i rekkene. Løsningen er en mer pågående tilnærming til elever og deres foresatte ved ordinære skoler og koranskolene (Diriye 2012, Duhur 2011; samtaler i Nairobi, mars 2011 og februar 2012). Det hevdes også at godt voksne og gamle menn rekrutteres med makt, men den klart viktigste målgruppen er fortsatt unge gutter i alderen 12-16 år (selv om enkelte kilder hevder at gutter helt ned i niårsalderen rekrutteres). Barna lokkes og oppfordres til å gjøre sin plikt som rettroende muslimer, og for et barn er både forståelsen av fare og muligheten til å si nei, svært begrenset. Foreldre på sin side er under krysspress. For mange familier er det få muligheter til å skaffe seg et levebrød – én mulighet er å ha ett eller to familiemedlemmer i Shabaab. Somaliske ressurspersoner Landinfo hadde møter med i Nairobi i mars 2009 og mars 2010 opplyste at det også forekom rekruttering i bydelen Eastleigh⁴ i Nairobi og i flyktningleirene i Dadaab.

Bruk av makt er imidlertid en dårlig strategi dersom målet er lojale, væpnede tropper. Opplevd frivillighet og lønn i dette livet (og i det hinsidige) reduserer risikoen for at soldatene rømmer med våpenet sitt til motparten. Flere av Landinfos samtalepartnere i Nairobi i februar 2012 pekte imidlertid på at de unge rekruttene ikke er tiltrodd viktige oppgaver, men brukes som kanonføde.

Utstrakt og systematisk voldsbruk i rekrutteringsøyemed er neppe sanksjonert av Shabaabs ledelse på lokalt eller sentralt nivå, fordi det ville undergrave bevegelsens autoritet og legitimitet. Flere av Landinfos samtalepartnere i mars 2010 og 2011 pekte samtidig på at straffefrihet for Shabaab-soldater er utbredt, og Shabaab-soldater som begår overgrep risikerer derfor sjelden straffereaksjoner.

Flere observatører har i møter med Landinfo de senere årene redegjort for at det å motsette seg Shabaabs myndighetsutøvelse kan medføre svært alvorlige reaksjoner, i verste fall død. Ingen kilder Landinfo har vært i kontakt med vil utelukke at Shabaab-soldater kan fremsette drapstrusler i forbindelse med rekruttering, men ingen kan dokumentere drap.

Frykt bidrar til at de færreste, om noen, våger å motsette seg rekruttering ansikt til ansikt med medlemmer av Shabaab. Man forsøker å vinne tid, og de som kan, forlater hjemstedet for å unnsnippe. Selv om bakgrunnen for en del drap på unge menn i Mogadishu er ukjent, er bare ryktene om at Shabaab kan stå bak nok til å skape utbredt redsel for konsekvensene av å motsette seg Shabaab.

Rekruttering av kvinner

Flere av Landinfos samtalepartnere i Nairobi i mars 2011 hevdet at Shabaab rekrutterer kvinner, ikke som stridende, men til etterretningsarbeid. Jenter og kvinner forventes også å bidra ved å gifte seg med soldatene eller være hushjelper. Det er dessuten enkelte eksempler på at unge kvinner har blitt brukt som selvmordsbombere (samtaler i Nairobi og Mogadishu, februar 2012, Somalia Report 2011).

⁴ Størstedelen av innbyggerne i denne bydelen er etniske somaliere.

Treningsleire

Utenlandske jihadister driver, ifølge enkelte observatører Landinfo møtte i Nairobi i mars 2011, flere treningsleire for shabaab-soldater. Dette er indoktrineringsentre hvor rekruttene får militær trening i et halvt år før de sendes ut i kamp. To av disse leirene er lokalisert i Nedre Shabelle, én i Midtre Shabelle, én i Hiraan og Galgaduud og flere i Juba-fylkene. Denne listen er ikke uttømmende, og opplysningene stammer fra 2011, men ingen har, etter alt å dømme, noen fullstendig oversikt over disse leirene som de ønsker å dele med utenforstående. Leirene er godt bevoktet, og verken familie eller andre utenforstående slipper inn. Rekruttene slipper heller ikke ut før treningsperioden er avsluttet. Mobiltelefoner er ikke tillatt, kosten er god og rekruttene får nødvendig medisinsk behandling.

Avhopp fra al-Shabaab

Avhopp fra Shabaab kan medføre døden, ifølge observatører. Risikoen for å bli funnet har vært stor, for Shabaab har et velfungerende etterretningsnettverk, lokalsamfunnene er gjennomsiktede og nykommere blir lagt merke til (samtaler i Nairobi, juni 2008, mars 2009, mars 2010 og mars 2011). Men det er flere observatører som hevder at Shabaab i dagens pressede situasjon er mindre tilbøyelige til å bruke ressurser på å lete opp avhoppere (samtaler i Nairobi og Mogadishu, februar 2012). og at det særlig er folk på høyere nivå som er i faresonen for alvorlige represalier ved avhopp. Vanlige fotfolk, som ikke har noe å avsløre for motparten, løper liten risiko.

De yngste desertørene, det vil si opp til sekstenårsalderen, blir ikke henrettet, men piskes og sendes så tilbake til fronten. Grunnlaget for den vurderingen er imidlertid ett enkelt eksempel fra Bay-regionen, hvor en unggutt deserterte og familien sendte ham tilbake til Shabaab. Bevegelsen har jo lokal forankring i dette fylket, og det kan forklare både familiens egen reaksjon og straffereaksjonen.

I de områdene hvor Shabaab har tapt terreng som følge av TFG-offensiven, har en del hoppet av fra Shabaab og overgitt seg til de lokale klanene. I Mogadishu har også enkeltpersoner og mindre grupper avhoppere overgitt seg til AMISOM. Mange av avhopperne, både i Gedo-traktene og i Mogadishu, er ungdommer. De er gitt amnesti, og UNICEF er rede til å starte arbeidet med reintegrering av de unge avhopperne.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, og kildegrunnlaget vil ikke nødvendigvis være like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor begrensede tidsrammer og vil i liten grad inneholde bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Respons Somalia: Rekruttering til al-Shabaab

Referanser

Skriftlige kilder

- Crisis Group (2010, 18. mai). *Somalia's divided islamists*. Nairobi/Brussels: Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/africa/horn-of-africa/somalia/B74%20Somalias%20Divided%20Islamists.ashx> [lastet ned 5. juli 2012]
- Diriye, Roble (2012, 9. februar). Forced marriage/recruitment by al-Shabaab. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra <http://www.somaliareport.com/index.php/post/2739> [lastet ned 5. juli 2012]
- Duhur (2011, 29. januar). Shabaab oo Aragtadoda ku so aruurtay in ay Askareyaan ardeyda Dugsiyada Qur'aanka [Shabaab ser ut til å rekruttere blant elever ved Koranskoler]. *Duhur.com*. Tilgjengelig fra <http://www.duhur.com/shabaab-oo-aragtadoda-ku-so-aruur-tay-in-ay-askareyaan-ardeyda-dugsiyada-quraanka/> [lastet ned 5. juli 2012]

En engelsk oversettelse er tilgjengelig hos Landinfo.

- Hiiraan Online (2009, 21. mai). Al-Shabah [sic] spokesman resign. *Hiiraan Online*. Tilgjengelig fra http://www.hiiraan.com/news2/2009/May/al_shabah_spokesman_resign.aspx [lastet ned 5. juli 2012]
- Marchal, Roland (2011, mars) *The rise of a Jihadi movement in a country at war - Harakat Al-Shabaab Al Mujaheddin in Somalia*. Paris: CERI. Tilgjengelig fra <http://www.ceri-sciences-po.org/ressource/shabaab.pdf> [lastet ned 5. juli 2012]
- Menkhaus, Ken (2008, 3. september). *Somalia: A country in peril, a policy nightmare*. Washington DC: ENOUGH. Tilgjengelig fra http://www.enoughproject.org/files/publications/somalia_rep090308.pdf [lastet ned 5. juli 2012]
- Ryu, Alisha (2010, 13. mai). Somalia's powerful Hizbul Islam insurgent group splits. *Voice of America*. Tilgjengelig fra <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2010/05/mil-100513-voa12.htm> [lastet ned 5. juli 2012]
- Skjelderup, Michael (2011). *Punishment on stage. Application of Islamic criminal law by Harakat al-Shabaab al-Mujahideen*. Oslo: The Faculty of Humanities. Tilgjengelig fra <http://www.duo.uio.no/sok/work.html?WORKID=145075> [lastet ned 5. juli 2012]
- Somalia Report (2011, 24. november). Al-Shabaab continues forced recruitment. *Somalia Report*. Tilgjengelig fra <http://www.somaliareport.com/index.php/post/2117> [lastet ned 5. juli 2012]
- UN Security Council (2008, 10. desember). *Report of the monitoring group on Somalia pursuant to Security Council resolution 1811 (2008)*. New York: UN Security Council. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/docid/494900240.html> [lastet ned 5. juli 2012]

Respons Somalia: Rekruttering til al-Shabaab

Muntlige kilder

- Diplomatsk kilde, e-post, 22. desember 2010
- Internasjonal organisasjon, e-post, 3.juni 2009
- Representanter for internasjonale organisasjoner. Samtaler i Nairobi, juni 2008, mars 2009, mars 2010, mars 2011 og februar 2012.
- Somaliske ressurspersoner. Samtaler i Nairobi, juni 2008, mars 2009, mars 2010, mars 2011 og februar 2012.
- Somaliske flyktninger. Samtaler i Dadaab-leirene i Kenya, 22.-24. mars 2010.
- Somaliske ressurspersoner. Samtaler i Mogadishu, 22.-23. februar 2012.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.